

СИЛЕРДЕ КАНДЫГЫЛ?

Бистин совхозта тургустунган экономиктиг билгилерин үндөзүннөр өөренип политшколанын дыннакчы кижилер мен, Иччангаш бо политшколанын ажилын силерге сонургалып болду.

Политшколанын дыннакчылары 20 кижилер артын чыгып өөренилгенин эге чыгып чедикшиинин дооскаш, бо чаа өөренилгенин чыгында баа-ла багай эвес өөренип турарлар. Эрткен чыгыш түнел кичээлге эгелдирген дугайымыс. Кижилер бүгүдөй алаа быжыг билгилерин көргүсө.

Экономиктиг билгилерин үндөзүннөр өөренип политшколанын дыннакчылары «шүтүзү чыгыш, чыгыш — шүтүзү дээш» өөренип турар бис. Кичээл үзөр кижилер-биле ажилды күштелдирген бис. Кым кичээлге чыдаган чок келбес болуур, ону дараазында кичээлге келдиргеш, он-биле шынгып чугаалажыр бис.

Экономика бир кол эртеп болганда, ону өөренип солугула, берге-лаа. Он эге темаларын эки шигээттип албаан кижилер сөөлү темаларын билип аларында бергедей бээр. Иччангаш эрткен чүүлдерин каталары чуугула.

Дыннакчылар чаа чыл соонда өөренип эрткен чүүлдеринге эгелдирген дугаалар. Загет дугаалар айтырларын билеттерге ангы-ангы бижээт. Ону стол кырында чаа салыптар, кым каныг билетке тааржыр-дыр, ол билетке айтырларын харылаар. Немелде айтырларын өске дыннакчылар немеп болуурлар. Болуп эрткен загеттарга боттарынын билгилерин ханымын баштыкп турар. кызыкмак дыннакчыларга Ооржак Караа, Монгуш Билин-оол, Ондар Санчир, Зоя Монгуш, Ондар Дөмүр-оол болгаш өскөлөр-лаа хамааржыр.

Бистер кичээл эгелээр мурунда, алаа школаларга шыкаш, ончалалды чоруулар. эрткен кичээлге келбоз дыннакчыны тургузуу, чүгө келбозини тодогойлап турар, а он соонда эрткен кичээлде өөренип чүүлү харылаар бис. Айтырларын сайгарган соонда чаа теманы тайылабыр болуур, оон соонда — бижылаашкын. Өөренип чаа тема талашы-биле айтырларга харылап турар, ону долу сайгарар бис. Чамдыкта баштай чаа теманы тайылаашкын оон бижылаашкын чорутуш, эрткен кичээлде өөренип чүүлдерин каталарын-лаа чорутуу-ла. Ончалалды эрттирген соонда даскап кижилер информацийны дыннап турар бис. Политформацийны эрттирде делегей байдалын, партиянын иштин, дашкык политиканын болгаш бистин республикада чаа-чаа болушкундарын, совхозууста чедер, четпес чүүлдер дугайын эш-өөрлөривиске дамчылып турар бис.

Бисте политформацияны турар пропагандистерден дугаас дыннакчыларын бары бистин политшколанын өөренилгенин дененилген билип турарын керечилеп турар. Иччангаш Ооржак Брат-оол, Ондар Ортун-оол, Монгуш Билин-оол, Ховалыг Анай-оол, Ооржак Караа болгаш өскөлөр-лаа алап болуур. Ол шыкаш кичээл шагы үсепе, боттарынын даалгаларын ас сеткил-биле күөсөдүп турар хоочун коммунистер Монгуш Кобуй-оол, Ортун-оол Ондар, Монгуш Билин-оол олар өскөлөргө үлгөр-чиккетп. Тонуй-оолдарын өт-бүдөс ийгээл өөренип, кичээлдерин демиг каталатп турар өскөлөргө үлгөр бооп турар, политиктиг билгиге чүткүлдү өт-бүдө дээрин моон көсү.

Экономиканы өөренип турар болганда пропагандистеривис бистерге совхозуустун өздүк-хөгжүдөсүн, оон экономика ханы өөренип, хун буру амыдыралымыста чиктерини тайылап турар бистерин сонургалымысты бедипип турар. Иччангаш бистер-төрөн совхозуустун экономика ханы билип ап турар бис.

Бистерин билинмисти бедипип аларында совхозтун парткомуну библиотеканы дуулап турар. Экономика херектин номнарын ур чылда библиотеканын келген М. Копеек бистерге күөсөдүп-биле берип, каныг литератураларын кергел-лөп болуур тайылап турар (чүпү бижээтин) бистерге бижет берип келген. Ол шыкаш бистерини кичээлдеривисе совхозта партком келгүдүнү олдуруп, кичээлди каныг байдалга эрттирип турарымысты хынап, түнел турар болгаш бистин четпестеривисти илердеп берип турары эки. Оларга Дмитрий Таспакты, Вадим Ойнуу алап болуур. Бо хоочун коммунистер экономиканы канчаар өөренип, программа баугаар кичээлдерин эрттиреринин арга-сүмелерин пропаган-дистерге берип келген.

Бистин пропагандистеривис ийи кижилер, кайымы-лаа дээш эртемниг, Сарыгаш Намзырай — Алтайнын көдө ажил-агы институтун 1964 чылда дооскан, ал бистин совхозтун кол зоотехник, Монгуш Барымыза — Улан-Удэнин көдө ажил-агы институтун дооскан, совхозта — кол экономист. Олар бистерге бижыг билгилерин бээр деп сорууганы салып алган, кичээлдерин шыгарып эрттирип, биске билгилерин замчып берип турарлар. Изыг болбас аргажок, олар экономика талашы-биле эки чепселенген калдар-дыр, совхозта партком оларын пропаганда кылдыр бижылаашкын-лаа шив. Иччангаш бистер моон сонгаар бердиген программанын чогутуру өбүнө доозар даш кижилер буруу ам-лаа кызып өөренип ужурут бис. СЭКП ТБ-нын побур Пленумунун, ССР-ин Дээш Советинин үшкү сессиянын шиптирлерин болгаш материалдарын политформация үзүндө танышкан бис. Экономиктиг билгилерин үндөзүннөр өөренип политшколанын ажилы бисте мынчаар тургустунган, а СИЛЕРДЕ КАНДЫГЫЛ?

С. БИЧЕ-ООЛ,
политшколанын дыннакчысы.

ЭКОНОМИКТИГ БИЛИГЛЕРНИ КИЖИ БУРУЗУНГЕ

СЭКП Төп Комитетинин «Ажылчы чоннарнын экономиктиг өөренилгенин экижидер дугайында» доктаалын бистин республиканын партия организациялары таныжып көргөш, амыдыралга боттандырып турар. Экономиктиг билгилерин

үндөзүннөр өөренип хөй-хөй политшколалар, семинарлар колхоз, совхозтарда, будурулга, албан организация черлеринде, школаларда ажилдап турар.

Чөөн-Хемчик районун «Сүт-Хөл» совхозта экономиктиг билгилерин үндөзүннөр өөренип

политшколанын дыннакчысы, дунзаалакчы болуп ажилдап турар САТ БИЧЕ-ООЛ, Бай-Тайганын «Мурнакчы» колхозта пропагандист ОНДАР ЧЕДЕР-ООЛ оларын бижээт чагааларын болгаш өске-лаа материалдарын мында парладымыс.

БИСТИНДЕ МЫНДЫГ

Кижилер бүрүзүн онашкан ажилында харысалгалыг болурун, оларын политиктиг билгилерин боттар-биле партиянын XXIV съездинин материалдарын өөренип, тоску беш чылдын планын соруугаларын боттандырып даш демселде ажилы чоннарын чогалыгы иделейт, партия бидеринче партия организациялары кичээлдерин күштелдирген болгаш.

Мен эрткен чылдарда районун «Мурнакчы» колхозунун №1 хойжу бригаданын 3 чыл хуураалы, партия төгүзү өөренип эге школанын пропаганда ажилдаш, ол школанын дыннакчыларына ону эки дооскан дугайында документтерин тыгыкан мен. Бо чылын колхоз төвүндө экономиктиг билгилерин үндөзүннөр өөренип политшколаны башкылап турар мен. Оон-биле кыды колхозта партком мен №1 хойжу бригаданын херектен калдарчыларын ортузунга СЭКП-ин XXIV съездинин материалдарын өөренип политшколанын пропаганда кылдыр томулаш.

Ук школа СЭКП-ин XXIV съездинин материалдарын программа баугаар өөренип турар. Ону айда бир уула чорударын дугурушкан, ам 4 уула

кичээлдерин эрттирген бис. Ийди шүтү 28 кижилер бар, олар кичээл болуу хүнде-ле №1 хойжу бригаданын төзү болуур кызыл-булуна чыгып келерлер. Олар маңа келеш, съездинин материалдарында аңгыла делегей байдалын дугайы, Совет Эвилелинде, социалист чурттада, Тыва-да болушкундарын баа районун, колхозтун планын соруугалары канчаар күөсөтүп турарын билип алырлар. Оон-биле кыды концерт, киноларын баа-ла көрөлөр. Кытта каныг солун номнар хергенин колхозта библиотекер Донгак Хүрөп баа-ла алаар. Оларга номнарын үргүзүп бижип берип турар.

Эрткен январь айда кичээлге херектен берип шыгуу чыгып келген. Алаа районун херектен ортузунга салдырган социалист чарыжын танышкан, малчын херектен 1972 чылда боттарынын мурунга салдырган социалист күөсөдүлгелерин алганар.

Тоску беш чылдын ийги чыгында малчын херектен бүрүзү 100 хойлаан 100 хураган, 1 хойлаан 2 к 300 грамм дукту кыргып аларын, бир өрөгө 15 тонна мал чедип белеткээрин, өдөкти четчир санын кылдыр курдап алы-

рын, кыштагаларын бүгү-ле септелгелерин хуураа бетинде бүрүн доозар, малдын продуктулуг чоруун экижидер даш чайгы семиргалгени экижидер, эки оларгы черлерде чайгаларын күөсөтүлгелер. Ол шыкаш школанын чаштарын кижилеринге эгелдирейт кир-жир. СЭКП Тыва обкомунун IX пленумунун доктаалын амыдыралга боттандырып-биле калдарчыларын сугуруу бай-лааче шиптирлерин эгелдире дээрин чугаалашкан болгаш ону социалист күөсөдүлгелер баугаар боттандырып колхоз баптаар черинден негээр.

Политшколанын ажилында эгелдирейт кижилер, боттарынын политиктиг билгилерин бедип даш ийишп турар херектен бисте хөй. Оларга Кужугет Ошук-Саар, Александр Монгуш, Хоомушук Эрденей, Очун Хертек, Олан Хоомушук, Вера Бара-Сал болгаш оон-лаа өскөлөр хамаарыштырып болуур.

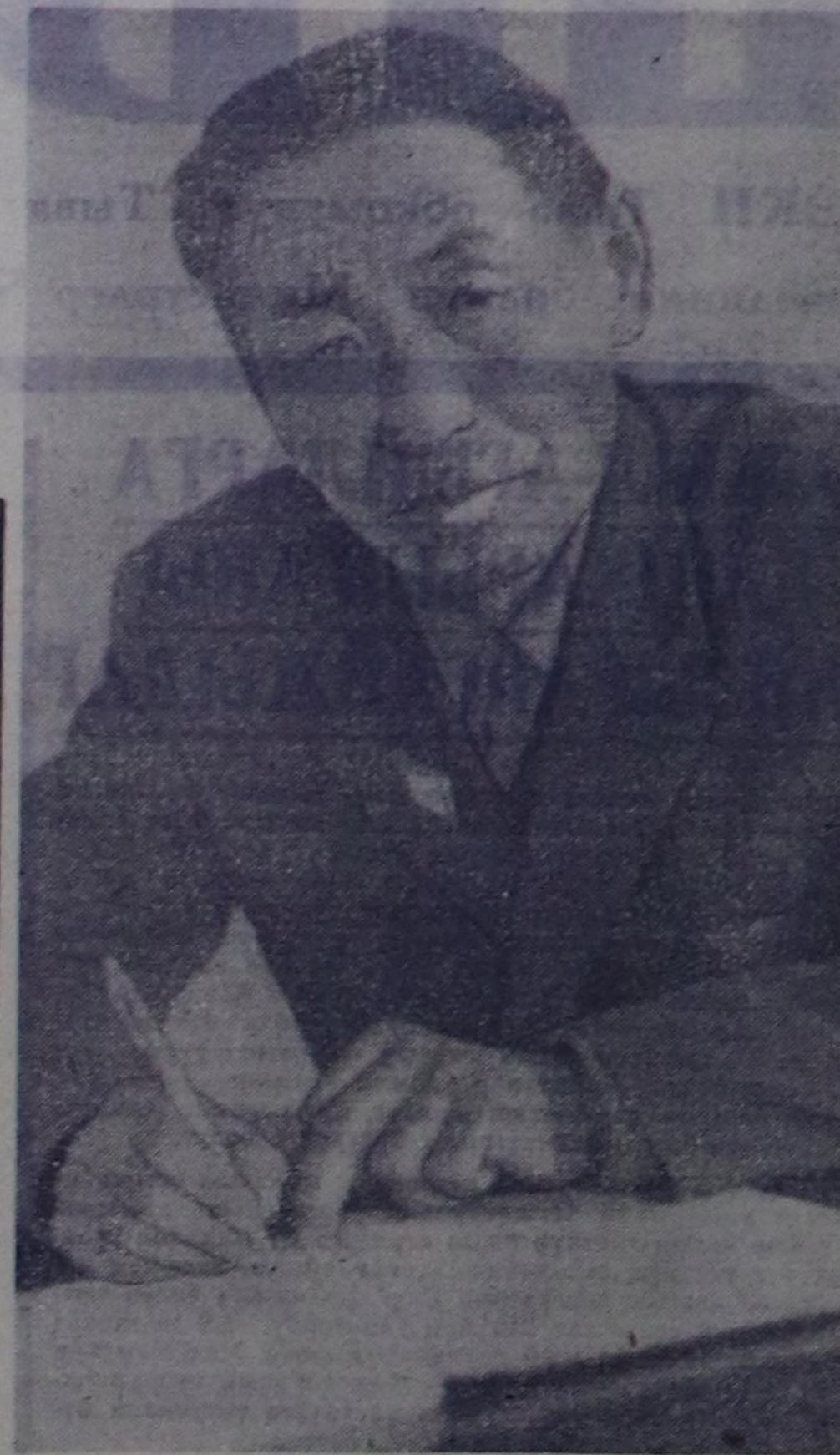
Малчын херектен ийги чыгып ур-түнелдиг амыдыралга колхозтун экономиктиг хөгжүдөсүн, бижылап турар. Сергей Салчак эрткен чылын 100 хойга оонаштыр 97 хураган, бир хойлаан 2 к 200 грамм дукту кыргып алган. Ам калдарчынын козанында 201 төрүүр хойлаан 180 хой

төрөп. Оон хураганнары 215 азы 35 хой ийгесте. Эденмей Хоомушукун козанында 220 хой төрөп, оон 239 хураган кымылап алган. Бригаданын херектен берип ортузунда чакыткы шагалдарынын эдилекчилери баа бар. Каш чылдарын дугурунда колхозтун мурнакчы херектен хойжуларын олуруунга санадып келген Олан Хоомушукун херектен Кызыл тул орденни чынап чоруур, ол район Советинин депутат. Хоочун калдарчы Монгуш Билин-Ортун Хундулдин демдө өрденни эдилекчи. Оон козанында 246 төрүүр хойлаан 120 хой төрөп, 5 хураган артыкка алган.

Партиянын XXIV съездинин материалдарын өөренип, тоску беш чылдын планын күөсөдүлгелер «Мурнакчы» колхозтун №1 хойжу бригаданын херектен калдарчыларын мурнакчы чоруун көргөзүр дээринге иделеп уугу. Иччангаш бистин колхозтун херектен берип ортузунда тургустунган партиянын XXIV съездинин шиптирлерин, материалдарын өөренип политшколанын боттарынын амыдырал-биле холбап, багай эвес ажилдап турар.

О. ЧЕДЕР-ООЛ,
пропагандист.

ПРОПАГАНДИСТ

Бай-Тайга районун «Мурнакчы» колхозунда №6 агиткаптурада экономиктиг билгилерин үндөзүннөр өөренип политшколанын пропагандисти, Шуй ортумак школанын башкысы Салчак Бадыевич Майнын эки ажылы-биле дыннакчыларын хундүктелген бедип алган.

Ол хөй чыл дугурунда бичи чаштарын кижизип келген. Эки ажылы дээш ол 1962 чылда «РСФСР-нун алдарыг башкысы» деп атты бедип алган. Ол чымы чырыдышкынын тергенин деп хөрөк демдөзүн эдилекчи.

УЗГКТА: мурнакчы пропагандист, хоочун башкы Салчак Майнын даразында политөөрөдиге кичээлге белеткенп олары.

Сөзү болгаш фотозу А. МЕЛЬНИКОВТУУ.

ВТОРНИК САНЫНДА-ЛА

Ажыл шагы доозулган. Холдарында номнар, кылырааштар, солуннар туткан кижилер. Кызылдың пассажирлер автотранспорт будурулгезинин кызыл-булуна чыгып келдир.

— Бандыг школанын дыннакчылары силер? — деп, оларын бизинден аштырдым.

— Экономиктиг билгилерин үндөзүннөр өөренип школа чүе бо.

— Шүтү чеге кижилер бар силер?

— 30 кижилер бис...

Ол аразында амык кижилер келди. Ол олурганнар-биле эдилек менделешкен, дыннакчыларын келген, келбозини журналга демгелдеп алды. Чылдаган чок келбозини кижилер чок болду.

— Өөренип ужурут улус шүтү чыгып келген-дир. Чамдык чолачылар рейче чорупкан. Олар менден оналганым баш уугу алган улус — даш, кичээл ол эгеледи.

«Социалист чарыжын организацияларын улам экижидер дугайында» СЭКП ТБ-нын доктаалын баа катат танышпышкан. Тыва АССР-ин тоску беш чылда кол соруугаларын баа пассажирлер АТБ-инде калбарган сончарыштын дугайында делегерей тайдырып ол кылды. Ол шыкаш партия Төп Комитетинин «Ажылчы, чоннарын экономиктиг өөренилгенин экижидер дугайында» доктаалын үжүр-утказын баа чугаалап берди.

— Дараазында кичээлде өөренип чүүлүсүтү кайы хире сайгарып өөренип алганымын хынаары-биле загетту дараазында хуулап алыр мен. Иччангаш кижилер бүгүдөй эки өөренип ужурут. Бистин бо өөренип темавис эрткен темавис баа сарыг холбошкан — диди.

Пропагандистин адын Валентин Афанасевич Пономарчук дээр. Ол дээш эртемниг, партия келгүгү.

Экономиктиг билгилерин үндөзүннөр өөренип политшколанын дыннакчылары эрткен өөренилгенин чыгынын программанын чедикшиинин дооскаш. Өөренилгенин кызыкмак, семинарлар үзүндө бижыг билгилерин чогалыгы Александр Билин, Иван Грудинин, экономист Ирина Кудрина олар көр-

гүскенер. Партиянын политөөрөдигезинин үжүр-утказын ханы билип, кичээлдерге долу харылаарын берип, бижыг билгилерин өске-лаа дыннакчылар көргүзүп келгенер.

— Бистин пропагандист Валентин Пономарчук кичээлдерин кончур солун кылдыр кижилер. Ол тема бүрүзүн амыдыралдан чиктерей-биле холбап, хөй-хөй литератураларын ажилдап турар. Оон кичээлдеринден хойну билип ап келдире — деп, дыннакчыларын бирөөн чугаалады.

Пропагандист кижини ажылы амыр эвес. Ол пропаганда кижинден хөй күшү, арга-мергезилди, эвээш эвес ушакты негээр. Иччангаш кичээл бүрүзүн дыннакчыларга ажытыг кылдыр эрттирде тема бүрүзүгө эки белеткенер. Бо-ла бүгү негелделерин пропаганда Александрова, Григорьева, Пономарчук олар ак сеткил-биле күөсөдүп турар.

Кызылдың пассажирлер автотранспорт будурулгезинин партия организациясы өөренилгезе уугу кичээлдерин салып келген. Партиянын ортумак эвезоулан аңгыла, партиянын эге политшколанында 23 кижилер хаара туттуган. Олар СЭКП төгүзүп болгаш В. И. Ленинни допчу намызларын өөренип турар. Ол шыкаш баштайгы кичээлдерге бо школанын дыннакчылары «В. И. Ленин — чаа хевирин партиянын тургузучу», «В. И. Ленин — Октябрьдин организаторы» болгаш баштакчылар деп темаларын болгаш В. И. Ленинни «Совет эрге-чагырганын эгелдиги соруугалары» деп ажилын өөренилгелер.

Ийди партия организациясы политөөрөдигезин ажилын доктаамал контролдоп, алаа боттуг дуузын чедир даш чугула хемчегтерин ап турар. Изыгыла экономиктиг билгилерин үндөзүннөр өөренип политшколада үн пропаганда кижилер бижылаан. Олар солун кичээлдерин чорутуп турар болу.

Х. ОРЖУМБАА,

Марксизм-ленинизмни негизини университетинин журналистика салбырын дыннакчысы.

ХАНДЫР ӨӨРЕНИП

Өвүр райоода экономиктиг билгилерин үндөзүннөр өөренип 14 школа баа 7 теоретиктиг семинар ажилдап турар. Ийди нигизинде 340 ажыг кижилер хаара туттуган. Экономика өөренип турар политшколалардан райоода (пропагандист Оон Айыш-оол), орук-тулут черинде (пропагандист Иргит Балчир), тууду-септелге участогуна (пропагандист Валентин Иргит) экономиктиг билгилерин үндөзүннөр өөренип политшколалар эки ажилдыг. Бо будурулга черлеринин ажилчылары, паживер-техниктиг аныдакчылары, албан-хаакчылары экономиктиг

билгилерин уугу сонургалы-биле өөренип, ону ажилдап турар черлерин ажил-амыдыралы-биле холбоштарган.

Партия райкомунун чашында теоретиктиг семинарда 25 кижилер бар. Бо семинарлар ажылын СЭКП райкомунун секретары Чылбаа Ооржак багай эвес уугурут турар.

«Ажылчы чоннарын экономиктиг өөренилгенин экижидер дугайында» СЭКП ТБ-нын доктаалын амыдыралга боттандырып-биле, партия райкому политөөрөдигезин чылын чедикшиинин доозар даш чамдын хемчегтерин ап чоруткан.

М. ДИГИЛАА.

Теоретиктиг семинар

СЭКП Талды райкомунун чашында теоретиктиг семинар ажилдап турар. Ийди колхоздарын, совхозтарын будурулга, албан организация черлеринин уугурутчулары, тускай эртемнигтерин экономика талашы-биле бижыг билгилерин бедип ап турарлар.

Эрткен кичээлге семинар дыннакчылары «Экономика партиянын уугурутчуларын» СЭКП-ин XXIV съездинин нигизинде будурулгезинин ажилын бедипер дугайында, «Мал ажил-агында күш-ажылдыг

будурулгезин беддеринин, оруктары» деп темаларын болгаш өске-лаа айтырларын өөренип эрткенер.

Теоретиктиг семинарга «Меже» совхозтун директору В. И. Кожукин, кол экономист В. Г. Уверованын, «Револьюцияны чалбышкы» колхозтун зоотехник А. В. Галинни сайгарылаары кончур солун болган.

Семинардын киржикчилер эгелдир кичээлгенин экономика айтырларында сапалыг оонады солукшилар.

С. КУУЛАР.

Тоску беш чылдың бирги чылынын план куөселдезинге хамаарыштыр

БЕДИК ТЕМП, ДЕПШИЛГЕ БОЛГАШ ШЫНАР ДЭЭШ

ССР-ин Төп статистика эгеледи тоску беш чылдын планын ооналгаларын куөселдезинин дугайында медээни парлап уугурун. Ол көргүзүлгелер партиянын XXIV съездинде хуулап алдыган СЭКП-ин экономиктиг программасы амыдыралга чедикшиинин күөсөдүлгелерин турар дээрин талашы-биле баштыкп турар.

Бир дугаарында, Совет Эвилелин экономика, оон ажил-агынын кайы хире дүрген темпийл бургунаар хөгжүп олтурары? 1971 чылда улуттук продукцияны 6.9 хууга өсөрүп чорутуп турган. Бир хуу өздүк дээр-ле дээш милдизир хире өбүл өртөктөг материалдар чүгүлдү булуруп үнүрүр ол болганда беш чылдын бирги чылында будурулгезин чедик херексел болгаш хөй-хөй чыгыш херексел бардамы чеге хире өсөр ужурут-дугу деп чүгүн саапары берге эвес. Көрдүгөн планнар ажыр күөсөтүлгелер. Совет улус

СЭКП-ин экономиктиг программасын чыгыш ап-сеткилдир дашкы, чогалыгы чоруун улам иделейткендеринин түнелдиге продукция өздүк 7.8 хуу болган.

А капитал чуртарында ажил-херек каныг чоруп турары?

1971 чыл АКШ-ка, Великобританияга, ГФР-ге болгаш чокта чаа-ла холхоз дүрген хөгжүп олурган Японияга улуттук будурулгезинин талашы-биле куулаашкынын чылы болган дээрин буржуа экономистер дүвүрп демгелдеп турар. Улуттук хуулаа хөй чүгүлдү-чугула азыралар хары-лаа мындай дорайт-тапкан. АКШ-тын улуттук будурулгезин 0.4 хуу куулаар. Америкааны он харын «эки» кылдыр санап турар, чүгө дээр 1970 чылда 3 хуу ку-

дуулап турган. Улуттук бир эг кол чугула азыры металлургияны ап көрөдүлгелер. ССРЭ 1971 чылда 121 миллион тонна кан эдилдирген. АКШ-та бо талашы-биле буржуа өздүк чок. ГФР кан эдилдирген бистин бир кезээне эвээжеткен. Япония 1970 чылдаазында 5 миллион тонна эвээшти будурун.

Улуттук бидик доктаамал хөгжүдөсүн-биле ССРЭ социалист нигизде тургузуун капиталдан арык күштүүн баа катат көргүзүлгелер.

Колхоз-совхоз будурулгезинге беш чылдын бирги чылы агаар-бойлус талашы-биле тазымча чок болган. Изыг-лаа болза көдө ажил-агы дүжүтүп болган 1970 чылдын дегелден куулаашкан, мал, хөвө-болгаш рис өстүрениге

эки чедикшиинин бедип алган.

1971 чылдын бир онзагай талашы нигизде будурулгезинин бүтү азыралында эртем-техниктиг депшилгени дүргелдирген болуур. СЭКП-ин XXIV съездинде (1971 чылдын март-апрель) эртем-техниктиг революцияны ажил-агынын чорударынын социалист системасы-биле чок холбоштар деп демгелдеш. Чүгө чангыс бо орук күш-ажылын будурулгезин бедипип, капиталдын ажил тилдиринче социализмин эржекч чугула негелдеш болуур. Бо талашы-биле байдал кандыгы?

1971 чылда бистин чуртук-вуска улуттук азыралыга күш-ажылдын будурулгезин 6.3 хуу бедээ. А планда көрдүгени 5.9 хуу турган. Бо дээр-ге өөрүчүгү түнел. Оон үндө-

зын — будурулгезе чаа-чаа машиналарын, механизминин, материалдарын, технологияны ажылаан, башкарылганын системанын автоматтыканы, ажилын аңгынын културат-техниктиг денелени бедиткен болуур. Чангыс өсө-биле чугаалаар. Ала-чуртка болгаш дашкыга кылган эртем-техниканын ажилымын хынаарын чедикчелги ажылаан ол-дур.

Бидик чоруктун түнелдиге 1971 чылда Донбасктин болгаш Кузбасктин шахтерлар хомур-лаш тыварынын революцияны тургускан. Магнитогорский, Липецкий, Череповецкий, Ждановский, Запорожский болгаш чуртун өске-лаа улуттук топтери ховарлар металл будурун дүргелдеш. Бир эвес 1961 — 1965 чылдарда күш-ажылдын будурулгезин бедиткендиги

улуттук продукциянын өздүк-дизин 62 хууун бедип алган болза, 1966 — 1970 чылдарда 73 хууун, 1971 чылда — 80 ажыг хууун бедип алган.

Күш-ажылдын будурулгезин өстүренин талашы-биле ССРЭ делегейде мурнакчы чурттарын аразыче үнүп келген. 1971 — 1975 чылдарда улуттук күш-ажылдын будурулгезин 39 хуу өсөр ужурут. Бир хуу дээр-ле 3.7 миллиард рубльдин продукцияны дегелдир. Эрткен секи беш чылдаазы-биле дегелдир 1.6 катат хөй болуур.

Социализм биле капитализм аразында эртем-техниктиг депшилгени чарыжын онзаал айтырында чугула чикке кылдыр электроник саналга машиналарын будурун болгаш ону ажылап турарын алгаш көрөдүлгелер. Алдан чылдар үе-

зиде илдыг машиналарын колдуу-ла «АКШ-ка кылган» деп каан бижиктип турган болза, ал Совет Эвилелинде кылган эки шынарлыг саналга машиналар дика көвүдөөн. Чокта чаа күрүне комиссия электроник саналга машиналарын чаа хевирин хуулап алган. Чаа маркалыг машиналар Американы Каттышкан Штаттарынын саналга машиналардан чамдык талашы-биле ажып турар. 1971 чылда саналга машиналарын будурун үндүрери дика эвес. Прибор туудуштукунун, автоматизация болгаш башкарыла системанын министрствозу чангыс-ла чыл иштинде 15 хуу өздүлгени бедип алган.

Улуттук будурун үндүрүп турар продукциянын шынарын бедидер — амыг беш чылдын бир кол негелдеш болуур. Бо айтырны чангыс

чыл иштинде үе шиптирлертер дээр болза, боттуг чүгө дүшүш-ле харын. Беш чылдың бир дугаар чылында бо талашы-биле аар улуттук, будурулгезин чедик херексел будуур адырлар уугу чедикшиинин бедип алган. Чик болгаш аш-чөм улуттук баа-ла бурунгаар базымнарын кылган, илды-лаа болза продукциянын шынарын бедидер даш ам-даа хөйну кылып чорудар негеттинип турар. Ону шиптирлеринче миллион-миллион кижилерин күженишкени угаган.

Социалист будурулгезин кол сорууга — нигизде

ны хивиреттингенини төөгүзү, Копейдун «Тывага социалисттик экономиканын тургустуу-ганы», К. Салцактың «Улус чырыдышкыны- ны чоотунары» деп номнары азан болур.

Биистин ажылжымыстын бир чугаа алыры—ты- ва школаларга өөредилге номнарын, башкыларга методиктик пособиелерин парлан үндүрери болур. Бу өөредилге чылында 15 мыңды номнары өөр- никчилер болгаш башкылар алган. Ол номнар- нын кой кезин—школаларың чаз өөредилге программасынга таарыштыр чогастыгынан. Амгы үеде чаз өөредилге чылында ажылгаары-биле 13 номну белеткез. Оларын аразында 5-ки клас- са херөгелдэ Д. Монгуш биле А. Куваның бир- жезин «Тыва дыл», Маркушевниң редактор- патриотчу соругу, интернационалчы сагыш-сетки- ли-биле бүрүн дүжүп турар.

Эркен чының 12 тыва чогаалчынын ромая- нын, расказаттары болгаш шүдүктери тускай номнар кылдыр парлан үндүрөн. С. Сурун-оол- дуп, А. Даржааның, М. Кенин-Лопсанчың, К. Ку- дажының, С. Токаның тогузларын республика- нын номчукуллары чылы-биле хүлээн алган. М. Блчей-оолдун «Хөөрээнин чугаалары», Х. Ойдан-оолдун «Отгуг-Миймис» деп расказат- рынын, О. Сувакптитин, С. Сарыг-оолдун шү- дүктөрүнн чымындылары өзү олурар анык сал- гакчыларга таарыштыр бижиттинген. А. Аралчор- нун, Е. Танованың, М. Очур-оолдун шүдүктери буза тускай номнар кылдыр парлаттыган.

Пестеринге кадалып шүгүмчүлөө—чангыс та- лаал, ханы аныла чок болгулар таварылгалар- ны эскерип болур. Моон чыдагааны ТЛЭТИШ- инин чогаал болгаш фольклор секциязы, Тыва АССР-ин Чогаалчылар Эвилелинин критиктер- бөлүк чөгүрү негелдесинге чедир ажылдаалы турарында, олар паралага организмарга деггикме- сүмелери бербейн келгенине деп болзар мен. Чогаалчылар боттары база критика болгаш чо- гаал пичилелинин айтырылгарын шөөлүг со- нуургавай турар.

Совет Эвилелинин саалы-биле 1972 чылы- да ЮНЕСКО—Каттышкан Нациялар Организация- зының културга, эртем талазы-биле комитет- де Бүгү делегейин ном чылы кылдыр демделгэ

Ш Ы Н

